TYRINĖJIMAI VYTAUTO GATVĖJE

Roma SONGAILAITĖ

2006 m. birželio–spalio mėnesiais Biržų senamiestyje (A 518P) buvo vykdoma Vytauto g. rekonstrukcija. Darbai vyko nuo Vytauto–Kęstučio g. sankryžos iki Vytauto ir J. Bielinio g. sankryžos.

Birželio mėnesį projektuojant lietaus nuotekų kanalizaciją, būsimų šios trasos šulinių vietose važiuojamoje Vytauto g. dalyje buvo išpjautas asfaltas 7 2x4 m dydžio plotams. Čia žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu buvo ištirti 4 plotai po 8 m^2 ir 3 šurfai po 4 m^2.

Rugsėjo mėnesį pakeitus projektą, lietaus nuotekų kanalizacijos trasa kasta Vytauto g., ties Antrojo pasaulinio karo tarybinių karių kapinėmis (50 m ilgio) ir nuo parduotuvės „Maxima“ per Vytauto g. (25 m ilgio). Bendras ištirtas plotas čia siekė apie 120 m^2.

XVII a. pradžioje T. Makovskio „Biržų pilies ir miesto graviūroje“ pažymėta didelė gatvė, einanti nuo reformatų bažnyčios iki vartų Vilniaus kelyje. Tai senoji Vilniaus g. Dabartinė Vytauto g. susidarė po 1704 m. Biržų pilies sugriovimo ir 1731 m. inventoriuose minima kaip gatvė „dirvone prie pilies“.

Vytauto g. Biržų mieste galutinai susiformavo tik 1922 m., patvirtinus Biržų miesto generalinį planą. Iki 1919 m. dalis dabartinės Vytauto g. nuo J. Basanavičiaus iki Kęstučio g. buvo vadinama Dirvono g. Dirvono (Vytauto) g. V pusę pradėta užstatyti dar XVIII a. antroje pusėje. XIX a. 7–8 dešimtmečiais grafai Tiškevičiai pastatė mokyklą, kurios pastatas išliko iki 1944 m. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą gatvė jau buvo tankiai užstatyta. 1919 m. Dirvono g. buvo pavadinta Vytauto g., po 1922 m. ją praplatinus, tapo centrine Biržų miesto gatve. 1932 m. ji buvo 2210 m ilgio, iš kurių 1330 m grįsti, su cementiniais šaligatviais. Gatvės grindimo darbai prasidėjo apie 1927 m. Kvartalas tarp Vytauto, Rotušės, J. Radvilos ir Ligoninės g. buvo tankiai užstatytas. 1931 m. pastačius paminklą žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę (autorius R. Antinis), buvo suformuotas skveras aplink paminklą. 1946 m. paminklas buvo susprogdintas ir vietoje užkastas. Skvero vietoje pradėta perlaidoti Raudonosios armijos kareivius ir įrengtos karių kapinės.

Per Antrąjį pasaulinį karą, vykstant mūšiams, Biržai buvo sudeginti. Pokaryje gatvės V pusė nuo Ligoninės iki Kęstučio g. buvo užstatoma atitraukiant namus nuo gatvės. Buvusių senųjų namų pamatai Vytauto g. V pusėje dabar randami po šaligatviu. Kvartale tarp katalikų bažnyčios (Ligoninės g.) ir Vytauto g. buvo suformuota miesto aikštė su gėlynais ir fontanu.

Plote 1 rastas grindinys, klotas apie 1927–1930 m., tarybiniais metais užklotas asfaltu. Iki 1,4 m gylio susidaręs sluoksnis datuojamas XIX–XX a. 4 dešimtmečiu. 1,3–1,4 m gylyje rastas šakų paklotas su ant jo užpiltu griuvenų sluoksniu rodo, kad ši vieta buvo užpelkėjusi. Pagal reljefą ši Vytauto g. atkarpa yra žemesnėje vietoje negu į P besitęsianti gatvės atkarpa.

Kv. 1B, prie R sienelės, 1,7 m gylyje rastas nuardytų pamatų kraštas, besitęsiantis į R pusę, po Vytauto g., galėjo turėti įtakos šiam užpelkėjimui. Panašiai šioje vietoje XVII a. pradžioje T. Makovskio graviūroje pavaizduotas ištisas užstatymas, buvęs palei

dabar esančias Antrojo pasaulinio karo tarybinių karių kapines. Vieni iš tų namų stovėję fasadais į gatvę, kiti galais. Rastas pamatų fragmentas yra vieno iš tų namų. Tai, kad rastas tik vienos sienos pamatų fragmentas prie R sienelės, leidžia daryti prielaidą, kad pamatų V dalis buvo nuardyta, todėl išjudintame grunte susidarė pelkė. 1,2–1,5 m gylyje aptikti radiniai yra iš judintų supiltinių sluoksnių. Vientiso kultūrinio sluoksnio, būdingo senamiesčiams, čia nėra. Vientisas sluoksnis, olandiškos čerpės, plytų duženos, kalkių skiedinys bei degėsiai buvo ant apardytų pamatų. Radinius galima datuoti XVI a. pabaiga – XX a. pradžia.

Plotuose 2 ir 3 iki 1,2 m yra supiltiniai sluoksniai, analogiški rastiems plote 1. Anksčiausi buvusių pastatų pamatų fragmentai rasti kv. 1–4B, 1,5–1,7 m gylyje, t. y. besitęsiantys į R po dabartine Vytauto g. Pagal prie jų aptiktus radinius juos reikėtų datuoti XVI a. pabaiga – XVII a.

Plote 2 rasti dviejų laikotarpių pastatų pamatų fragmentai. Kv. 4 B, 1,7 m gylyje rasti XVI a. pabaigoje stovėjusio pastato pamatai, nes tame sluoksnyje rasta ir buitinės keramikos bei koklių šukių. Pamatas tęsėsi V–R kryptimi. Jo išlikęs plotis – 60 cm, apačia – 1,9 m gylyje. Vėliau dalį jų nuardžius, buvo mūrijami kito pastato pamatai, kurių paviršius rastas kv. 3–4 A, 1,3 m gylyje.

Plote 3 kv. 1–2 B, 1,3–1,4 m gylyje rastas buvusio pastato pamatų akmenų paviršius. Po jais 1,6–1,7 m gylyje aptikta dar viena akmenų eilė. Panašu į buvusio pastato pamatą, kurio paviršius buvęs nuardytas, o tarpai tarp akmenų užpilti žemėmis ir griuvenomis. Tarp užpiltos žemės rastos buitinės keramikos šukės. Išlikęs vientisas pamato fragmentas kv. 1B, prie R sienelės, jo tęsinys į R yra po Vytauto g. Kv. 1B į P tęsiasi apardytas pamato fragmentas, kurio apačia yra taip pat 1,7 m gylyje (H_{abs} 54,80 m).

Plote 4, kv. 1–4A, 50–60 cm gylyje (H_{abs} 56,10 m) tarp pilkos žemės išryškėjo akmenų grupių, gulėjusių V–R kryptimi, paviršius. Aplink akmenis buvo daug tinko, degėsių, plytų duženų. Panašu į pamatą, mūrytą iš lauko akmenų, plytų duženų ir rištų kalkių skiediniu. Kita į pamatą panaši akmenų grupė išryškėjo kv. 1A–B, prie Š sienelės, 50–60 cm gylyje. Šių akmenų dydis: 35x20x10 cm, 20x15x13 cm. Tarp akmenų rasta degėsių, o patys akmenys rišti moliu ir kalkių skiediniu. Daugiausia degėsių rasta kv. 2–3A–B. Šiuose kvadratuose akmenys ir plytų duženos išsidėstę dviem eilėmis, einančiomis V–R kryptimi.

Plotas 4 kastas jau ties dabartine aikšte, prie Nepriklausomybės paminklo. Pamatų fragmentai čia rasti gana nedideliame 60 cm gylyje. Rastieji radiniai datuojami XVII a.

Šurfe 5 (gylis 1,15 m), 70 cm gylyje prasidėjo nejudintas gelsvo smėlio sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio ir radinių nerasta.

Šurfe 6 (gylis 1,15–1,2 m), 70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus atsidengė pilkos spalvos 15 cm storio žemės sluoksnelis. Po juo pasiektas nejudintas gelsvo smėlio sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio ir radinių nerasta.

Šurfe 7, 60 cm gylyje prasideda tamsiai pilkos žemės sluoksnis su smulkiomis griuvenėlėmis. Šiame sluoksnyje rastos pavienės keramikos šukės. Šurfo P pusėje 80 cm gylyje atsidengė pilkos žemės sluoksnis su dumblu. Panašu, kad kažkada buvęs perkasimas. Įžemis (smėlis su moliu) pasiektas 80 cm gylyje šurfo Š pusėje ir 1,05 m gylyje P pusėje. Radiniai iš supiltinio sluoksnio datuojami XIX a.

Lietaus nuotekų trasa prie „Maxima“ parduotuvės (Vytauto g. 4). 1–11 m atkarpo-

je 1,8 m gylyje rastas akmenų su moliu sluoksnis. 6 metre 30 cm gylyje rasti buvusio priešKaryje pastato pamatų fragmentai. Pamatų plotis – 60 cm, storis – 50 cm. Pamatų apačia rasta 90 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

12–25 m atkarpoje, kastoje per Vytauto g., po asfaltu ir grindiniu atsidengė 60 cm storio supiltinis smėlio sluoksnis Po juo buvo apie 25 cm storio molio sluoksnis. 80 cm gylyje pasiektas apie 30 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis su griuvenomis, galėjęs susidaryti XIX a. Trasos gylis buvo 1,1–1,2 m. Pamatų ir vertingo kultūrinio sluoksnio trasos vietoje nerasta.

2006 m. archeologiniai tyrimai vyko dar netirtoje Vytauto g. atkarpoje. Tyrimai parodė, kad po dabartine Vytauto g. yra išlikęs senasis XVI a. pabaigos –XVII a. kultūrinis sluoksnis su pastatų pamatų fragmentais. Pastatai stovėję prie senosios Vilniaus g., kuri buvo orientuota ŠV–PR kryptimi. Radiniai perduoti BKMS.

FIELD EVALUATION ON VYTAUTO ST.

In 2006, 4 sections of 8 m^2 each and 3 test pits of 4 m^2 each were excavated in reconstructing the Vytauto St. roadway. The street itself began to form in the 18th century after the demolition of Biržai castle. The remains of stone foundations and rubble were found at the excavated sites. The finds (mostly household pottery sherds) date to the late 16th – early 20th century.

JONIŠKIS

TYRINĖJIMAI UPYTĖS GATVĖJE

Bronius DAKANIS

2006 m. žvalgomieji archeologiniai tyrimai vykdyti Joniškio urbanistinės vietovės (U 15) R dalyje, esančioje apie 75 m į PR nuo Joniškio senamiesčio (A 1901) saugomos teritorijos ribos, suprojektuotų komunikacijų (dujų, lietaus kanalizacijos ir vandentiekio) šulinių ir tranšėjų atšakų į būsimą prekybos centrą „Maxima XX“ sklype 21 vietoje (prekybos centro vietoje archeologiniai tyrimai nebuvo numatyti). Čia archeologiniai tyrimai nevykdyti, tik priešingoje Upytės g., prie Draugystės ir Upytės g. sankryžos aptiktas XIX–XX a. sluoksnis. Panašu, kad XIX a. pradžioje tyrimų teritorijoje čia nurodomas užstatymas, o jo viduryje – lyg ne, tik Purvės upelis. Joniškiečio Klemo Tikniaus duomenimis, sklypo ŠV pakraštyje tekėjęs Purvės upelis apie 1971 m. užverstas. Jį užvertę, nes upelis tekėjo pro pat dešiniajame krante stovinčios pieninės katilinės palangę ir trukdęs privažiavimui. Tyrimų vietoje stovėję miesto kluonai, čia buvusi klebono žemė. Maždaug 1973 m. statant pieninės sūrinę (pastatas buvęs prie Upytės g.), iškasę kaukolę, kurią su žemėmis suvertė į prūdą, iškastą į ŠR nuo dabar statomo pastato.

Žvalgomuosius archeologinius tyrimus IĮ „Senų senovė“ atliko dviem etapais. Pirmiau-